

Kohtuasi C-155/21

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

10. märts 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Svea hovrätt (Svea apellatsioonikohus, Rootsi)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

1. märts 2021

Apellant:

Republiken Italien

Vastustajad:

Athena Investments A/S (varem Greentech Energy Systems A/S)

NovEnergia II Energy dantes Environment (SCA) SICAR

NovEnergia II Italian Portfolio SA

[...]

EELOTSUSETAOTLUS

[...]

Põhikohtuasja menetlusosalised

Apellant: Republiken Italien

[...]: [...]

[lk 2]

- Vastustaja: 1. Athena Investments A/S (varem Greentech Energy Systems A/S)
[...]
Taani
2. NovEnergia II Energy & Environment (SCA) SICAR
[...]
Luksemburg
3. NovEnergia II Italian Portfolio SA
[...]
Luksemburg
- [...]

[lk 3] Põhikohtuasja vaidluse ese ja asjaolud

Vaidluse taust

1. Aastatel 2005-2012 võttis Republiken Italien (Itaalia Vabariik; edaspidi „Itaalia“) vastu õigusaktid, mille eesmärk oli edendada investeerimist taastuvenergiasse. Mõningate järgnevate õigusaktidega asjaomased rahalised toetused kaotati või neid piirati. Kõigepealt tehti seda 24. juuni 2014. aasta seadusega 91/2014 (tuntud spalma dekreedina).

2. Taani investeerimisühing Athena Investments A/S, Luksemburgi investeerimisfond NovEnergia II Energy Environment (SCA) SICAR ja Luksemburgi piiratud vastutusega äriühing NovEnergia II Italian Portfolio SA (edaspidi ühiselt „investorid“) tegid aastatel 2008-2013 Itaalias investeringuid. Investoritele andis toetusi Itaalia riigile kuuluv äriühing GSE kirjalike kinnituste ning GSE ja nende päikeseenergiaga tegelevate ettevõtjate vahel sõlmitud lepingute alusel, millesse investorid investeerisid. Investorid leidsid, et Itaalia oli esmalt rahaliste toetuste lubamise ja selles kokkuleppimisega ning seejärel nende kaotamise või piiramisega jätnud täitmata endale energiaharta lepinguga (edaspidi „energiaharta“) (EÜT L 69, 9.3.1998, lk 1; ELT eriväljaanne 12/002, lk 24) võetud kohustused. Seetõttu alustasid investorid Stockholmi Handelskammars Skiljedomsinstitutis (Stockholmi kaubanduskoja vahekohtuinstituut; edaspidi „SCC“) Itaalia suhtes vahekohtumenetlust. Menetlus toimus SCC 1. jaanuari 2010. aasta vahekohtureglendi järgi. Vahekohtuotsus tehti 23. detsembril 2018 (SCC Arbitration V (2015/095)).

3. Pärast vahekohtuotsuse tegemist pöördus Itaalia nimetatud otsuse tühistamise ja kehtetuks tunnistamise nõudega Svea hovrätti (Svea apellatsioonikohus).

Vahekohtumenetlus

4. 2015. aasta juulis alustasid investorid energiaharta artiklis 26 sätestatud vaidluste lahendamise korra kohaselt Itaalia suhtes vahekohtumenetlust. Investorid väitsid, et tariifide vähendamisega, muu hulgas spalma dekreedid kehtestamise teel, jättis Itaalia täitmata energiaharta artikli 10 lõikest 1 tulenevad kohustused. Nad nõudsid hüvitist kokku 26,3 miljoni euro (EUR) ulatuses.

5. Investorite nõue vahekohtumenetluses esitati 1. aprillil 2016. Itaalia esitas oma vastuse 15. septembril 2016. Oma vastuses tõi Itaalia välja teatud vastuväited vahekohtu pädevuse kohta otsustada pooltevahelise niimetatud liidusisese vaidluse üle, s.t vaidluse üle, mis on tekkinud [lk 4] ühelt poolt ELi liikmesriigi investori ja teiselt poolt ELi niisuguse liikmesriigi vahel, mis ei ole investori[te] asukohariik.

6. 21. detsembril 2016 esitas Euroopa Komisjon vahekohtumenetluse astumise avalduse. Avaldus rahuldati ja komisjon esitas *amicus curiae* seisukoha 28. aprillil 2017.

7. Oma otsuses leidis vahekohus, et on pädev vaidlust arutama (vahekohtuotsuse punktid 335-403). Vahekohus asus seisukohale, et liidusisese vaidlused ei ole energiahartaga sõnaselgelt välistatud. Lisaks sellele märkis vahekohus, et kui Euroopa Liit ja selle liikmesriigid oleks kavatsenud niisugused vaidlused välistada, oleks seda tehtud otsesõnu. Vahekohus leidis, et Lissaboni lepinguga ei muudetud energiaharta kohaldamist ELi liikmesriikide vahel. Samuti ei ole vahekohtu arvates vastuolu energiaharta ja Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELTL“) artikli 344 vahel ega seetõttu ka energiaharta ja liidu õiguse vahel. Vahekohus leidis, et vaidlus ei puuduta mitte liidu aluslepingute tõlgendamist ega kohaldamist, vaid energiahartast tulenevaid õigusi ja kohustusi.

8. 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsuse Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158; edaspidi „kohtuotsus Achmea“) kohta sedastas vahekohus, et nimetatud kohtuotsusega ei välistatud niisuguste vaidluste jäämist vahekohtu pädevusse, eelkõige seetõttu, et energiaharta näol ei ole tegemist liidu kahe liikmesriigi vahelise kahepoolse investeerimislepinguga. Vahekohtu arvates ei saa energiaharta artikli 26 lõikes 6 sisalduvat kollisiooninormi, milles viidatakse rahvusvahelisele õigusele, käsitada liidu õigust hõlmavana. Sellest tulenevalt asus vahekohus seisukohale, et ei tõlgenda ega kohalda selle vaidluse raames ELi õigust. Lisaks sellele nentis vahekohus, et tõik, et Euroopa Liit on energiaharta allkirjastanud, ei tähenda, et energiaharta on „liikmesriikidevaheline leping“ ning seetõttu ei saa kohtuotsust Achmea energiaharta suhtes kohaldada. Sisuliselt otsustas vahekohus, et Itaalia on jätnud täitmata oma energiahartast tulenevad kohustused ning mõistis investorite kasuks välja 11,9 miljonit eurot ning intressi ja investorite kulud.

[lk 5] Svea hovrättile esitatud nõue vahekohtuotsuse kehtetuks tunnistamiseks ja tühistamiseks

Itaalia nõuded, apellatsioonkaebuse alused ja mõned õiguslikud argumendid

9. Itaalia palub hovrättil (apellatsioonikohus) vahekohtuotsus tühistada või tunnistada see kehtetuks. Itaalia põhjendab oma nõuet peamiselt alljärgnevate väidetega. Vahekohtuotsuse peab tühistama, kuna poolte vahel puudub selle kohta kehtiv vahekohtu kokkulepe. Investorid ja Itaalia ei saanud sõlmida kehtivat vahekohtu kokkulepet energiaharta artikliga 26, sest kõnealust sätet ei saa tõlgendada liidusisest vaidlust puudutava sättena. Isegi kui energiahartat tõlgendatakse nii, et artikkel 26 hõlmab liidusiseseid vaidlusi, on energiaharta artiklis 26 sisalduv vahekohtuklausel igal juhul liidu õigusega vastuolus. Euroopa Liidu lepingu (edaspidi „ELL“) artikli 4 lõigetega 3 ja 19 ning ETLT artiklitega 267 ja 344 on liikmesriikide vahel välistatud energiaharta artiklis 26 sätestatud vahekohtuklausel. Seega ei ole see liidusisestes vaidlustes kohaldatav ega kehtiv. Seetõttu puudub kehtiv ettepanek, mis võiks olla kehtiva vahekohtu kokkuleppe aluseks. Asjaolu, et Euroopa Liit on energiaharta osaline seda hinnangut ei muuda. Järelikult ei olnud Itaalia ja investorite vahel sõlmitud kehtivat vahekohtu kokkulepet.

10. Itaalia väidab, et vahekohtuotsus on kehtetu, kuna see hõlmab niisuguste küsimuste läbivaatamist, mille üle Rootsi õiguse kohaselt ei saa otsustada vahekohtunike. Euroopa Kohus on leidnud, et liidusiseste investeeringuvaidlustega ei saa pöörduda vahekohtunike poole ei enne vaidluste tekkimist ega nende tekkimise ajal. Seega on ette nähtud õiguslik piirang – käesolevas asjas ETLT artiklites 267 ja 344 ning ELL artikli 4 lõigetes 3 ja 19. Järelikult on olemas vältimatu menetluslik takistus. Niisuguseid vaidlusi ei saa lahendada vahekohtumenetluses ja sedalaadi vaidluses tehtud vahekohtuotsus on kehtetu. Liidusiseseid investeeringuvaidlused jäävad vahekohtu jurisdiktsiooni alt välja seetõttu, et need mõjutavad olulisel määral avalikke huve. Liidu õiguse eripärade ja autonoomia säilitamine on niisugune avalik huvi, mille tõttu jääb asjaomane vaidlus väljapoole vahekohtumenetluse kohaldamisala.

11. Vahekohtuotsus või viis, kuidas see tehti on ilmses vastuolus Rootsi õiguskorraga. Käesolevas asjas küsimuse all olevad liidu õigusnormid on alusnormid ja -põhimõtted, millel liidu õiguskord rajaneb. Vahekohtuotsuse aluseks on vahekohtu kokkulepe, mis on väidetavalt sõlmitud vastavalt vahekohtuklauslile, mis on liidu õiguse põhisätete järgi kehtetu. Sellegipoolest leidis vahekohus, et on pädev [lk 6] vaidlust arutama. Seega on vahekohtuotsus ilmses vastuolus Rootsi õiguskorraga nii iseenesest kui ka selle tegemise viisi tulemusena.

12. Itaalia ei ole kaotanud õigust väita, et puudub kehtiv vahekohtu kokkulepe, sest energiaharta artiklis 26 sisalduv vahekohtuklausel on liidu õigusega vastuolus ega kuulu seetõttu kohaldamisele või on seetõttu kehtetu. Oma vahekohtumenetluses esitatud vastuses oli Itaalia juba tõstatanud vahekohtu

pädevuse puudumise küsimuse muu hulgas seetõttu, et energiaharta artiklis 26 sätestatud vahekohtuklausel on vastuolus liidu õigusega (kui asuda seisukohale, et see hõlmab liidusiseseid vaidlusi). Hiljem kordas ja täpsustas Itaalia kõnealust pretensiooni vahekohtumenetluse vältel (viidates muu hulgas kohtuotsusele Achmea ja asjaolule, et energiaharta artiklis 26 sätestatud vahekohtumenetluse ettepanek ei ole ei kohaldatav ega kehtiv). Kogu vahekohtumenetluse vältel ei esitanud investorid ühtegi vastuväidet, mille kohaselt on kõnealune pretensioon esitatud hilinenult, vaid, vastupidi, vastasid sellele sisuliselt ja nõustusid selle läbivaatamisega.

13. Vahekohtuotsuse tühistamine või kehtetuks tunnistamine ei riku liidu õiguse proportsionaalsuse põhimõtet.

Investorite nõue, vastuväidete alused ja mõned õiguslikud argumendid

14. Investorid vaidlevad Itaalia väidetele vastu. Oma vastuväiteid põhjendavad nad alljärgnevalt. Energiaharta artikkel 26 sisaldab kehtivat ja siduvat vahekohtumenetluse ettepanekut kõikidelt energiaharta osalisriikidelt kõikidest teistest energiaharta osalisriikidest pärit investoritele. Energiaharta vaidluste lahendamise korra kohaldamist liidusisestele vaidlustele ei välista ei energiaharta artikli 26 sõnastus ega ka selle kontekst. Energiaharta artiklis 26 sätestatud ettepanek on kehtiv. Itaalia esitatud tühistamisalus on põhjendamatu, kuna energiaharta artikli 26, sealhulgas vahekohtumenetluse ettepaneku, kohaldamist reguleerib rahvusvaheline avalik õigus, mitte liidu õigus. Isegi kui liidu õigus kuuluks kohaldamisele, ei oleks energiaharta artikkel 26 liidu õigusega, sealhulgas kohtuotsusega Achmea vastuolus. Energiaharta on mitmepoolne leping, mille on sõlminud ELi liikmesriigid, kolmandad riigid ja Euroopa Liit ise. Energiaharta alusel toimuvates menetlustes ei kuulu materiaaõiguse kohaldamisele liidu õigus. Kui Lissaboni leping ja energiaharta on vastuolus, on energiaharta artikli 16 kohaselt esimuslik energiaharta.

15. Vahekohtuotsuses ei käsitleta küsimust, mida Rootsi õiguse alusel ei saa läbi vaadata vahekohtunikud. Pooled oleks oma vaidluse, nimelt Itaalia lepingurikkumise eest hüvitise määramise küsimuse, saanud lahendada vastastikuse kokkuleppega. Seetõttu võib neid küsimusi arutada vahekohtumenetluses [lk 7]. Vahekohus, kellel palutakse lahendada energiahartast tulenev vaidlus, ei saa kohaldada liidu õigust.

16. Kui vahekohtuotsuse sisuline osa või vahekohtumenetlus, mille tulemusena tehakse vahekohtuotsus, on vastuolus Rootsi õiguskorraga, mis hõlmab liidu õiguse teatud alussätteid, võib vahekohtuotsuse kui Rootsi õiguskorraga ilmses vastuolus oleva otsuse tühistada. Rootsi õiguskorraga ei ole ilmses vastuolus ei vahekohtuotsus ega viis, kuidas see tehti.

17. Itaaliale ei ole enam õigust väita, et energiaharta artiklis 26 tehtud ettepanek on kehtetu. Vahekohtumenetluse kestel väitis Itaalia vaid seda, et energiaharta artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et see ei hõlma ühe ELi liikmesriigi ettepanekut

vahekohtumenetluseks teisest ELi liikmesriigist pärit investorile. Vahekohtumenetluses ei esitanud Itaalia oma praegust väidet, mille kohaselt puudub kehtiv vahekohtu kokkulepe, sest energiaharta artikli 26 alusel tehtud ettepanek tuleb lugeda kehtetuks põhjusel, et see rikub liidu õigust.

18. Vahekohtuotsuse tühistamine või kehtetuks tunnistamine liidu õiguse alusel oleks vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega. Kui vahekohtuotsus tühistatakse liidu õiguse alusel, tooks see investoritele kaasa suure kahju ja Itaaliat premeeritaks selle eest, et ta on sõlminud rahvusvahelise lepingu (mille on sõlminud ka Euroopa Liit ise ja millele investorid tuginesid), rikkudes oma liidu õigusest tulenevaid kohustusi.

Rootsi ja ELi õiguse asjakohased sätted

Vahekohtumenetluse seadus (Skiljeförfarandelagen)

19. Vahekohtumenetluse seaduse (lagen (199:116) om skiljeförfarande; edaspidi „SFL“) § 1 esimese lõigu järgi võib vaidlused, milles pooled võivad lahendusele jõuda, esitada vastastikusel kokkuleppel otsustamiseks ühele või mitmele vahekohtunikule. Esimeses lõigus on sätestatud:

„§ 1. Vaidlused, milles pooled võivad lahendusele jõuda, võib vastastikusel kokkuleppel esitada otsustamiseks ühele või mitmele vahekohtunikule. Asjaomane kokkulepe võib olla sõlmitud kokkuleppes sisalduvat õigussuhet puudutavate tulevaste vaidluste kohta. Vaidlus võib olla seotud konkreetse olukorra tekkega.

[...]“

20. Vahekohtumenetluse aluseks peab olema vahekohtu kokkulepe. Viimane omakorda lähtub poolte õigusest saavutada vaidluse eseme osas kokkuleppeline lahendus. Konkreetsetest õigusnormidest võib tuleneda ka, et teatud küsimust puudutava vaidlusega ei saa pöörduda vahekohtusse. [...]

[lk 8] 21. Vahekohtuotsus on kehtetu, kui selles käsitletakse küsimust, mille kohta ei saa Rootsi õiguse kohaselt otsust langetada vahekohtunikud (SFL § 33, esimene lõik, punkt 1). Vahekohtuotsus on kehtetu ka juhul, kui see või selle tegemise viis on ilmses vastuolus Rootsi õiguskorraga (§ 33, esimene lõik, punkt 2). SFL § 33 nimetatud osad on sõnastatud järgmiselt:

„§ 33. Vahekohtuotsus on kehtetu:

1. kui selles käsitletakse küsimust, mida Rootsi õiguse kohaselt ei saa otsustada vahekohtunikud,
2. kui vahekohtuotsus või selle tegemise viis on ilmses vastuolus Rootsi õiguskorraga või

[...]“.

22. Kohus peab kehtetuse aluseid arvesse võtma omaalgatuslikult.

23. SFL § 34 esimese lõigu punkti 1 kohaselt tuleb ühe poole poolt edasi kaevatud vahekohtuotsus tervikuna või osaliselt tühistada, kui selle kohta puudub poolte vahel kehtiv vahekohtu kokkulepe. Siinjuures ei ole poolel õigust tugineda asjaolule, millele tuginemise õigusest tuleb pool lugeda loobunuks sellega, et ta osaleb menetluses vastuväiteid esitamata või muul moel (§ 34 teine lõik). SFL § 34 asjakohased osad on sõnastatud järgmiselt:

„§ 34. Vahekohtuotsus, mida ei saa § 36 alusel vaidlustada, tühistatakse ühe poole apellatsiooni alusel tervikuna või osaliselt,

1. kui selle kohta puudub poolte vahel kehtiv vahekohtu kokkulepe;

[...]

Poolel ei ole õigust tugineda asjaolule, millele tuginemise õigusest tuleb pool lugeda loobunuks sellega, et ta osaleb menetluses vastuväiteid esitamata või muul moel. Ainuüksi asjaolu, et pool on nimetanud vahekohtuniku ei käsitata poole nõustumisena sellega, et vastav vahekohtunik on pädev langetama otsust esitatud küsimuses.

[...]“.

24. SFL § 34 teises lõigus sisalduv norm ei takista poolel tuginemast vastavale asjaolule, põhjendades kehtetust § 33 alusel.

Energiaharta leping

Energiaharta sõlmisid 17. detsembril 1994 muu hulgas Euroopa ühendused [edaspidi „EÜ“], Itaalia, Taani, Luksemburg ja hulk kolmandaid riike, mis ei kuulunud [...] Euroopa ühendustesse [...]. Praegu on lepinguosalisteks veidi üle 50 riigi ja rahvusvahelise organisatsiooni, näiteks EL ja Euratom. Itaalia on nüüdseks energiahartast lahkunud, kuid vaidlus puudub selles, et nimetatud asjaolu ei mõjuta pooltevahelist vaidlust. Energiaharta jõustus EÜs 16. aprillil 1998 (vt nõukogu ja komisjoni 23. septembri 1997. aasta otsus, mis [lk 9] käsitleb energiaharta lepingu ning energiakasutuse tõhustamist ja sellega seotud keskkonnaküsimusi käsitleva energiaharta protokolliga sõlmimist Euroopa ühenduste poolt (98/181/EÜ, ESTÜ, Euratom) (EÜT 1998 L 69, lk 1; ELT eriväljaanne 12/002, lk 24).

26. Seega on energiaharta mitmepoolne koostööleping energeetika valdkonnas. Leping sisaldab sätteid, mille eesmärk on edendada juurdepääsu rahvusvahelistele energiaturgudele kommertstingimustel ning arendada avatud ja konkurentsivõimelist energiaseadmete ja -toodete turgu. Leping sisaldab muu

hulgas alljärgnevat sätteid, mis on esitatud [eestikeelses] tõlkes (vt EÜT 1998 L 69, lk 1 [...]; ELT eriväljaanne 12/002, lk 24).

27. Artikliga 26 on kehtestatud normid eraõiguslike investorite ja lepinguosalise vahel tekkinud investeringuvaidluste lahendamiseks.

„Artikkel 26. Investori ja lepingupoole vaheliste vaidluste lahendamine

1. Lepingupoole ja teise lepingupoole investori vahelised vaidlused käesoleva lepingu III osa alusel võetud kohustuste väidetava rikkumise asjus, mis on seotud teise lepingupoole investori investeringutega esimese lepingupoole tegevuspiirkonnas, tuleb võimaluse korral lahendada rahumeelselt. [Siin ja edaspidi on osundatud otsust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes]

2. Kui nimetatud vaidlusküsimust ei õnnestu lõike 1 kohaselt lahendada kolme kuu jooksul, arvates ühe lepingupoole esitatud vaidluse rahumeelse lahendamise taotluse kuupäevast, võib investor anda küsimuse lahendada:

- a) asjaomase lepingupoole kohtule või halduskohtule;
- b) vastavalt vaidluste lahendamise protseduurile, milles on eelnevalt kokku lepitud; või
- c) käesoleva artikli järgmiste lõigete kohaselt.

3. a) arvestades ainult punkte b ja c, nõustub lepingupool tingimusi esitamata andma vaidluse lahendada rahvusvahelisele vahe- või lepituskohtule vastavalt käesoleva artikli sätetele;

[...]

4. Kui investor otsustab esitada vaidlusküsimuse lahendada lõike 2 punkti c alusel, annab ta oma kirjaliku nõusoleku esitada vaidlusküsimus

[...]

c) Stockholmi Kaubanduskoja Arbitraažiinstituuti arbitraažimenetluseks.

[...]

6. Lõike 4 alusel asutatud vahekohus otsustab vaidlusküsimuste üle, tuginedes käesolevale lepingule ning rahvusvahelise õiguse asjakohastele põhimõtetele ja normidele.

[...]

8. Vahekohtu otsused, mis võivad ette näha ka intresside määramise, on lõplikud ja vaidlusosaliste jaoks siduvad. Vahekohtu otsus lepingupoole

madalama tasandi riigivalitsusorgani või ametkonna võetud meetmete kohta peab jätma lepingupoolele võimaluse asendada mis tahes hüvitis rahalise kahjutasuga. Lepingupool nõustub sellise otsusega viivitamata ning tagab selle efektiivse täitmise oma tegevuspiirkonnas.“

[lk 10] 28. Energiahartast tulenevaid vaidlusi võivad seega lahendada lepinguosalise kohtud või need võib edastada vahekohtule eesmärgiga saada lõplik ja siduv otsus kooskõlas energiahartaga ning kehtivate rahvusvahelise õiguse normide ja põhimõtetega.

29. Artikkel 16 reguleerib seoseid muude lepingutega.

„Artikkel 16. Seosed muude lepingutega

Kui vähemalt kaks lepingupoolt on juba sõlminud või sõlmivad edaspidi rahvusvahelise kokkuleppe, mis käsitleb käesoleva lepingu III või V osas sätestatud valdkonda, siis

1. ei saa käesoleva lepingu III või V osa ühelgi juhul tõlgendada muu kokkuleppe asjaomaseid nõudeid või mõnd nimetatud kokkulepet puudutavate vaidluste lahendamisest tulenevat õigust piiravana; ning
2. muu kokkuleppe nõudeid ei saa ühelgi juhul tõlgendada käesoleva lepingu III või V osa sätteid või nendega seotud vaidluse lahendamisest tulenevat õigust piiravana, kui mõni nimetatud säte on investori või investeeringu suhtes soodsam.“

30. Seoses hovrättis (apellatsioonikohus) algatatud asjas tekkinud küsimustega on peamise materiaalõigusnormina kohaldatud energiaharta artikli 10 lõiget 1.

„Artikkel 10. Investeeringute soodustamine, kaitse ja kohtlemine

1. Lepingupool kehtestab ja tagab oma tegevuspiirkonnas teise lepingupoole investorile vastavuses käesoleva lepinguga stabiilsed, erapooletud, õiglased ja transparentsed investimise nõuded. Nende hulka kuulub kohustus tagada teise lepingupoole investori investeeringu suhtes õiglaste ja erapooletute nõuete järgimine. Sellisele investeeringule tagatakse pidev kaitse ja turvalisus ning lepingupool ei piira põhjendamatute või diskrimineerivate meetmetega investeeringu haldamist, hooldamist, kasutamist, omamist ega paigutamist. Sellise investeeringu suhtes ei kehtestata vähem soodsaid nõudeid (kaasa arvatud lepingulised kohustused), kui seda näeb ette rahvusvaheline õigus. Lepingupool järgib kõiki kohustusi, mis ta on võtnud investori suhtes või seoses mis tahes lepingupoole investori investeeringuga.

[...]“.

Eelotsuse vajalikkus

31. Põhikohtuasja sisuks olevas vaidluses on tekkinud küsimus, kas liidu õiguskorra osaks olevat energiahartat tuleb tõlgendada nii, et [selle] artikkel 26 hõlmab ka ühe ELi liikmesriigi ja teisest liikmesriigist pärit investori vahelist vaidlust, mis puudutab esimeses [liikmesriigis] viimase tehtud investeeringut.

32. Kui energiaharta artikkel 26 hõlmab niisugusi vaidlusi, tekib küsimus, kas liidu õigus välistab kõnealuse artikli sellise tõlgenduse liidusiseses suhtes või [lk 11] selle kohaldatavuse liidusisesele vaidlusele. Euroopa Kohtu poolt kohtuotsuses Achmea välja töötatud põhimõtted ja seisukohad lähtuvad kahepoolsest investeerimislepingust, mis kehtib kahe ELi liikmesriigi vahel. Energiaharta on mitmepoolne investeerimisleping ning erinevalt kahepoolsest lepingust, mis oli arutluse all kohtuasjas Achmea, on energiahartal hulk lepinguosalisi, kes ei ole ega ole olnud Euroopa Liidu liikmed. Veel üks erinevus kahepoolse lepinguga seisneb asjaolus, et energiaharta sõlmisid nii Euroopa ühendused (praegune Euroopa Liit) kui ka selle liikmesriigid. Lisaks sellele võib kaebaja energiaharta kohaselt vaidluste lahendamiseks algtada vahekohtumenetluse või pöörduda osalisriikide kohtute poole. Seega on Euroopa Liit energiaharta osalisena osalenud kõnealuse lepingu loomises ja nõustunud selle artiklis 26 sätestatud vaidluste lahendamise korraga.

33. Eeltoodut silmas pidades ei ole isegi kohtuotsuses Achmea väljendatud Euroopa Kohtu seisukohti arvestades selge see ega selgitatud seda, kuidas tuleb liidu õigust tõlgendada.

34. Viimasena tekib hovrätti (apellatsioonikohus) menetluses olevas kohtuasjas küsimus, milline on liidu õiguse, eelkõige selle esimuse põhimõtte ja tõhususe nõude mõju SFL § 34 teises lõigus sätestatud aegumistähtaja reegli rakendamisele, nimelt, kas liidu õigusega on välistatud võimalus, et apellatsioonimenetluse pool esitab vastuväitena argumendi, et vahekohtu kokkuleppe saavutamise viis või vahekohtu kokkulepe ise on vastuolus liidu õigusega. Sellega seoses märgib hovrätt (apellatsioonikohus), et kohtuasjas T 1569-19 otsustas Rootsi Högsta domstolen (Rootsi kõrgeim kohus) esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse ja et praeguse hinnangu järgi võib see Euroopa Kohtu eelotsus ka nüüd hovrättis arutlusel olevas kohtuasjas olla asjakohane. Igal juhul ei ole kuni Euroopa Kohtu vastuseni liidu õiguse tõlgendamine kõnealuses küsimuses selge ega sellesse selgust toodud.

35. Sellest tulenevalt peab hovrätt (apellatsioonikohus) vajalikuks paluda Euroopa Kohtult kõikide eespool toodud punktide kohta eelotsust.

[lk 12] Eelotsusetaotlus

Hovrätt (apellatsioonikohus) palub Euroopa Kohtul eelotsust järgmistele küsimustele.

1. Kas energiahartat tuleb tõlgendada nii, et selle artiklis 26 sisalduv vahekohtuklausel, mille kohaselt annab lepinguosaline nõusoleku lahendada lepinguosalise ning teise lepinguosalise investori vahelised vaidlused viimase poolt esimese territooriumil tehtud investeeringute üle rahvusvahelises vahekohtumenetluses, hõlmab ka ühelt poolt ELi ühe liikmesriigi ja teiselt poolt ELi teisest liikmesriigist pärit investori vahelisi vaidlusi?

Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:

2. Kas ELL artiklit 19 ja artikli 4 lõiget 3 ning ELTL artikleid 267 ja 344 tuleb tõlgendada nii, et need välistavad energiaharta artiklis 26 sisalduva vahekohtuklausli või selle kohaldamise olukorras, kus ühest ELi liikmesriigist pärit investor võib energiaharta artikli 26 alusel alustada teise ELi liikmesriiki tehtud investeeringut puudutava vaidluse korral viimasena nimetatud liikmesriigi suhtes menetlust vahekohtus, mille pädevust ja otsust kõnealune liikmesriik peab aktsepteerima?

Kui vastus teisele küsimusele on jaatav:

3. Kas ELi õigust, eelkõige selle esimese põhimõtet ja tõhususe nõuet tuleb tõlgendada nii, et välistatud on liikmesriigi niisuguse õigusnormi kohaldamine, millega on ette nähtud aegumine, nagu SFL § 34 teine lõik, kui selle kohaldamise tagajärjel ei saa apellatsioonimenetluse pool esitada vastuväidet, et puudub kehtiv vahekohtu kokkulepe, kuna energiaharta artiklis 26 sisalduv vahekohtuklausel või nimetatud artikli kohane ettepanek on kehtetu või ei kuulu kohaldamisele, sest on vastuolus liidu õigusega?